

KS. RADOSŁAW KACPRZAK
DOI 10.56898/st.10638

HOMILIA OBRZĘDOWA - ANTIDOTUM NA KRYZYS WIARY W KOŚCIÓŁ CHRYSZTUSOWY

Treść: Wstęp; 1. Rola i znaczenie homilii obrzędowej w przepowiadaniu o Kościele Chrystusowym; 2. Elementy charakterystyczne homilii obrzędowej; 3. Homilia obrzędowa pokarmem na drodze wiary; Zakończenie.

Wstęp

W ostatnim czasie, w wielu dyskusjach, podejmowana jest tematyka związana z kryzysem wiary ludzi należących do wspólnoty Kościoła. W kręgach rozmawia się o sposobach i nowych metodach dotarcia do tej grupy osób, które powtarzają znaną maksymę: „Chrystus tak, Kościół - nie”. W sytuacjach kryzysowych, właściwszym kierunkiem będzie raczej skupienie się najpierw na przyczynach takiego stanu i podobnie, jak w przypadku choroby, postawienie odpowiedniej diagnozy, a dopiero później wskazanie nowych kierunków i rozwiązań. Aby nie ulec frustracji czy też całkowitej rezygnacji, istnieje wyraźna potrzeba zdefiniowania na nowo przestrzeni, w których wierni będą mogli ponownie odkryć i poznać raz jeszcze wartość wiary w Kościół Chrystusowy.

Pierwszą i podstawową płaszczyzną odkrywania tego zagadnienia, jest przepowiadanie Słowa Bożego. Homilia głoszona w czasie Mszy świętej sprawowanej nie tylko w niedzielę, ale także w czasie konkretnych obrzędów liturgicznych tj. pogrzeb czy ślub, może stać się dobrą okazją do wskazania dróg pogłębienia wiary w czasie kryzysu. Wiara rodzi się z tego, co się słyszy, tym zaś co się słyszy, jest słowo Chrystusa” (zob. Rz 10, 17).

Ks. Radosław Kacprzak - kapłan diecezji radomskiej, doktor teologii pastoralnej w zakresie homiletyki, wykładowca Wyższego Seminarium Duchownego w Radomiu (Wydział Teologii KUL). Zainteresowania badawcze: teologia przepowiadania, komunikacja, ewangelizacja. Adres e-mail: r.kacprzak76@gmail.com

Przedmiotem niniejszego artykułu będzie podkreślenie znaczenia i siły homilii obrzędowej, która może stać się dobrym początkiem na drodze odkrywania wiary w Kościół Chrystusowy. Warto już na wstępie podkreślić, że uczestnikami tego rodzaju celebracji liturgicznych, są często ludzie, którzy mają bardzo luźny związek z Kościołem i przychodzą do świątyni często jedynie po to, aby celebrować rytuały zamiast szukać pogłębienia żywej więzi z Bogiem. Tym bardziej więc, w sytuacji obecnego kryzysu wiary, warto zadać sobie pytanie o to czy we wspólnocie Kościoła znajduje się przestrzeń do doświadczenia spotkania z Chrystusem i owocnego rozwijania tej relacji, a nie jedynie zaspokajania głodu zwyczajów i norm społecznych.

Homilia obrzędowa spełnia zatem ważne zadanie i może stanowić dobry początek do postawienia sobie ważnych pytań związanych z wiarą w Chrystusowy Kościół, który przeżywa kryzys. Jest ona także zaproszeniem do odkrycia określonego stylu życia wiarą, szczególnie dzisiaj, gdy współczesny świat chce uczynić Boga wielce nieobecnym.

1. Rola i znaczenie homilii obrzędowej w przepowiadaniu o Kościele Chrystusowym

Przez ostatnich kilka lat pojawia się charakterystyczna narracja podkreślająca, że aktualna sytuacja Kościoła jest bardzo trudna i, aby temu zaradzić, niezbędne jest dzieło jego odnowy. Sugeruje się, że to sam Kościół wymaga pogłębienia swojej tożsamości czyli zastanawiania się nad swoją tajemnicą¹. W świetle sentencji *Ecclesia semper reformanda est*, znanej z tradycji chrześcijańskiej, Kościół jest w stanie ciągłego rozeznawania siebie, które prowadzi do jego zmiany. We właściwym tego słowa znaczeniu: jest w ciągłym kryzysie, w który wprowadza go konfrontacja z Ewangelią, a jeszcze mocniej - z wydarzeniem Jezusa Chrystusa². Wskazanie istotnego źródła i przyczyny tej kryzysowej sytuacji zaproponował już kilka lat wcześniej papież Franciszek w encyklice *Evangelii Gaudium*. Ojciec święty podkreślał, że „z jasnej i skutecznej świadomości rodzi się spontaniczne pragnienie porównania idealnego obrazu Kościoła, jakim Chrystus go

¹ Zob. Czaja A, Musioł M, *Tematyka i cele programu duszpasterskiego „Wierzę w Kościół Chrystusowy” na rok 2022/23* (red). R. Chromy, M. Musioł, K. Piechaczek, Katowice 2022, s. 13.

² Zob. Nowicki W., *Wierzę w Chrystusowy Kościół*, w: „Biblioteka Kaznodziejska” 6 (2022), s. 4-5.

widział, pragnął i umiłował jako swoją i świętą i nieskalaną Oblubienicę, z rzeczywistym obliczem, jakie Kościół dziś przedstawia”³.

W kontekście słów obecnego papieża warto zwrócić uwagę na to, że niebagatelną rolę w odkrywaniu na nowo drogi wiary, pomimo kryzysu i idealizowania obrazu Kościoła, może spełnić homilia obrzędowa. Należy wyraźnie podkreślić jej wagę i zadać sobie istotne pytanie: czy ci, którzy uczestniczą w liturgii obrzędowej, słyszą zaproszenie do doświadczenia Boga czy raczej język dzielenia i wykluczenia? Alternatywą dla takiego przekazu jest raczej zachęta do wejścia na drogę Ewangelii, która jest z jednej strony wymagająca i pociągająca, a nie kojarzy się tylko z językiem nakazów i zakazów⁴. Warto w tym miejscu przypomnieć, że właściwym kontekstem przepowiadania powinna być Eucharystia i to właśnie w czasie jej sprawowania homilia, jest integralną częścią liturgii. Przepowiadanie ma ważne znaczenie także wtedy, gdy jest ono głoszone poza Eucharystią i wówczas również może być określane jako kazanie pod warunkiem, że Słowo Boże, głoszone zgodnie z przepisami liturgicznymi, stanowi część sprawowanej liturgii, jest oparte na tekście świętym i naświetla konkretną sytuację adresatów, którzy zazwyczaj w trudnych sytuacjach mogą doświadczać osobistego kryzysu wiary w Kościół⁵. Trzeba jasno przypomnieć, że we wszystkich wprowadzeniach pastoralnych zawartych w księgach liturgicznych do sprawowania sakramentów świętych i sakramentaliów, podkreślana jest ważna rola homilii, która może być pomocą w odkrycia jej na nowo, zwłaszcza w trudnych momentach życiowych⁶. Homilia obrzędowa jest wielkim zadaniem dla głoszącego, ale stanowi istotną wartość dla słuchaczy, którzy uczestniczą w liturgii.

Homilia obrzędowa jako antidotum na kryzys wiary w Kościół Chrystusowy, jest przede wszystkim bardzo dużym wyzwaniem dla samego ho-

³ Franciszek, Adhortacja Apostolska *Evangelii gaudium*, nr 26 [dalej skrót: EG]

⁴ Por. W. Nowicki, *Wierzę..*, dz.cyt., s.5.

⁵ Por. G. Siwek *Homilie obrzędowe*, Kraków 1997, s. 6.

⁶ We wprowadzeniu pastoralnym do obrzędów chrztu możemy przeczytać, że liturgia słowa Bożego zmierza do tego, aby przed udzieleniem sakramentu ożywić wiarę rodziców, chrzestnych i wszystkich obecnych i powinna się ona składać z czytań biblijnych oraz homilii, po której powinna być chwila ciszy (zob. *Obrzędy chrztu dzieci dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice 1987, s. 24; W przypadku sprawowania obrzędów sakramentu małżeństwa a także pogrzebu wprowadzenia pastoralne podkreślają wagę i znaczenie homilii, wskazując używając dwóch jasnych i precyzyjnych słów: wypada i należy ja wygłosić (zob. *Obrzędy sakramentu małżeństwa dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice 2007, s.17; *Obrzędy pogrzebu dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice 1991, s. 25.

milisty. Okoliczności, które skłaniają niektórych wiernych do odwiedzenia świątyni parafialnej, (np. przyzwyczajenie, szacunek dla tych, którzy ich zaprosili na uroczystość), stają się niekiedy jedyną okazją, by przez dobrze przygotowane i wygłoszone kazanie, obudzić w nich na nowo wiarę i wyrwać ich z postępującej sekularyzacji. Treść homilii obrzędowej, z pewnością, może nabrać tutaj szczególnego znaczenia, jednak głoszenie Słowa Bożego wymaga też zaangażowanej postawy samego głoszącego. Należałoby rozpocząć od wzbudzenia tęsknoty za Bogiem, pragnienia dawania świadectwa, ujawnienia swojej otwartości, bliskości serca i miłości. Trzeba, aby homiletyk pogłębiał znajomość Ewangelii i rozeznawał drogi Ducha, a jako ewangelizator powinien cechować się otwartością na dialog, cierpliwością oraz wyrozumiałością⁷. Dynamika wzbudzenia tęsknoty za Bogiem może być podtrzymywana przez zadawanie ludzkich pytań i określanie ich niepokojów, by trafiać także do serc osób oddalonych od Boga i pobudzać ich do odkrycia wiary zamiast dawania gotowych odpowiedzi⁸. Homilia powinna być głoszona przede wszystkim po to, aby zgromadzeni na liturgii wierni, mogli owocnie przeżyć Eucharystię. Gdy tak się stanie, wówczas spełnia ona swoje ważne zadanie jako naturalne i skuteczne narzędzie wyznawania wiary w Kościół i budowania go. Eucharystia i głoszona w czasie niej homilia odgrywa ważną rolę jako przestrzeń do odkrycia tego, że to Pan mieszka w Kościele. Uczestnicy liturgii mogą wówczas zrozumieć, że właśnie podczas Eucharystii dojrzewa nasza wiara, a historia zbawienia trwa w obecnym życiu Kościoła, zaś sama Msza święta jest streszczeniem i podsumowaniem naszej wiary⁹.

Wielu uczestników liturgii, w czasie której głoszona jest homilia obrzędowa, to ludzie, którzy mają bardzo luźny związek z Kościołem i często brakuje im relacji z Chrystusem. Przychodzą na nabożeństwo tylko pod presją tradycji i poprzestają jedynie na celebrowaniu rytuałów. Są też tacy, którzy po wielu latach, ze względu na konkretną okoliczność, przyszli do świątyni. Taka okazja jest dobrym momentem, by homilia spełniła swoje zadanie pobudzając słuchaczy do zadawania sobie ważnych pytań o sens

⁷ Zob. L. Szewczyk, *Głoszenie słowa Bożego w środowisku zsekularyzowanym*, Katowice 2019, s. 156.; zob. EG 42, 45, 165.

⁸ Zob. R. Biel, *W poszukiwaniu kształtu nowej ewangelizacji*, „Roczniki Teologiczne” 61, 6 (2014), s.62.

⁹ Zob. S. Dyk, *Wprowadzenie*, w: *Zeszyt homiletyczny. Program duszpasterski Kościoła katolickiego w Polsce na rok 2022/2023. Wierzę w Kościół Chrystusowy*, (red.) R. Chromy, M. Musioł, K. Piechaczek, Katowice 2022, s. 8.

życia i potrzebę wyznawania wiary. Obrzędy, w których uczestniczą ludzie świeccy, są związane często z doświadczeniami codziennego życia oraz licznymi rozterkami, z którymi mierzy się współczesny człowiek, dlatego też kaznodzieja powinien przede wszystkim zachęcać do coraz mocniejszego utożsamiania się z Kościołem oraz ponawiania aktu zaufania wierze Kościoła i włączania się w pielgrzymkę wiary¹⁰.

W czasie przepowiadania obrzędowego ważnymi wektorami, które należy uwzględnić są: kontekst głoszenia oraz same okoliczności. Takie podejście do homilii sprawi, że jeszcze bardziej zostanie wyodrębniona jej rola oraz istotne znaczenie, w procesie umocnienia wiary słuchaczy lub pobudzenia jej na nowo wśród tych, którzy utracili żywy kontakt ze wspólnotą Kościoła. Kaznodziejstwo obrzędowe, chcąc spełnić swoją ważną misję, powinno zatem uwzględniać ewangeliczne wskazania samego Jezusa, który podkreślał, że przyszedł nie tylko do zdrowych, ale przede wszystkim do tych, którzy się źle mają (por. Mk 2,17). Warto jeszcze raz przypomnieć, że uczestnicy liturgii obrzędowych bardzo często przeżywają liczne duchowe choroby, których źródłem jest brak żywej wiary, gdyż nie odkryli jej mocy w Kościele Chrystusowym.

Głoszenie homilii obrzędowych spełni zatem swoją istotną funkcję, gdy obejmie swym charakterem i zasięgiem nie tylko ludzi będących już w Kościele, ale i tych, którzy są na Jego peryferiach. Zdecydowanie też warto przepowiadać w taki sposób, aby uczestnicy liturgii po wyjściu ze świątyni mieli pragnienie podzielenia się wiarą z tymi, którzy przeżywają kryzys.

2. Elementy charakterystyczne homilii obrzędowej

Przepowiadanie obrzędowe stanowi integralną część liturgii. Warto zatem przypomnieć istotne elementy homilii obrzędowej, by stała się ona pomocą w umocnieniu wiary w Kościół Chrystusowy. Podejmując tematykę charakterystycznych składników homilii obrzędowej, trzeba na samym początku zaznaczyć, że ważne jest uwzględnienie wskazań liturgicznych, które jasno podkreślają jej znaczenie. Niezbędne jest także zauważenie jej istotnych wymiarów tj. biblijnego, egzystencjalnego, chrystocentrycznego i eklezjalnego. Dokumenty liturgiczne zawarte w księgach związanych z celebracją obrzę-

¹⁰ Por. S. Araszczyk, *Miejsce liturgii w obszarach nowej ewangelizacji na podstawie adhortacji "Evangelii gaudium"*, w: „Teologiczne Studia Siedleckie” 12(2015), s. 294-295; zob. L. Szewczyk, *Głoszenie słowa Bożego...*, dz. cyt., s. 158.

dów wyraźnie wskazują, że celem homilii jest wykorzystywanie proklamowanych tekstów biblijnych, pogłębienie teologicznego sensu konkretnego sakramentu oraz mobilizowanie wiernych do wypełnienia obowiązków wypływających z ich przyjęcia. Wskazania te jednak mają pewien mankament, bowiem cechuje je formuła instruktażowa i podkreślają jedynie katechetyczne podejście do tego rodzaju kaznodziejstwa¹¹. Homilia obrzędowa powinna raczej obrać taki kierunek, który przyczyni się do odnowy żywej wiary. Nie wystarczy sama zawartość elementów, które mogą poszerzyć wiedzę na temat Kościoła i nauki samego Chrystusa. Aby właściwie zrozumieć jej wielkie znaczenie i elementy strukturalne, warto uświadomić sobie, że, podobnie jak w przypadku homilii niedzielnej, jej istota nie odbiega od tej, która jest głoszona w dzień Pański. Celem homilii obrzędowej jest zatem interpretacja ludzkiego doświadczenia w świetle Słowa Bożego, aby wierni mogli znaleźć Jego sens i w pełni uczestniczyć w sprawowanej Eucharystii. Sam kaznodzieja wygłaszając taką homilię, powinien określić jej jasny cel, który polega na przybliżeniu słuchaczom doniosłości konkretnego sakramentu i umożliwienia pełnego w nim udziału¹². Centralne miejsce w homilii obrzędowej, powinno zajmować Słowo Boże i to właśnie w Jego świetle trzeba wyjaśniać konkretne sytuacje życiowe. Trzeba też ukazywać ich chrześcijański wymiar jako przeciwwagę dla rytuałów. W świetle Słowa Bożego można tłumaczyć znaki i czynności liturgiczne, gdyż one tak naprawdę czerpią swoje źródło z Biblii. Same teksty biblijne mogą być tak dobrane, aby odnosiły się do konkretnej sytuacji życiowej i dobrze jest, aby również uczestnicy liturgii mieli możliwość wyboru biblijnych fragmentów¹³. Trzeba unikać przypadkowości, dowolności oraz szablonowości w posługiwaniu się tekstami biblijnymi. W doborze czytań można kierować się trzema celami: teologicznym, duszpasterskim i parenetycznym. Taka dynamika pomaga w zadbaniu o lepsze zrozumienie tajemnicy sprawowanego obrzędu, przyczynia się do lepszego pożytku duchowego wiernych i ożywienia wiary tych, którzy przeżywają kryzys. Cel parenetyczny może być zachętą do wypełnienia przyjętych zobowiązań moralnych. Istotne wydaje się tutaj zastosowanie teologiczno - tematycznej harmonizacji tekstów biblijnych, dzięki której zostanie uwydatniona teologiczna treść danego sakramentu, bardzo ważna w przypadku homilii obrzędowych¹⁴.

¹¹ Zob. J. A. Wallace, *Przepowiadanie obrzędowe*, w: „Przegląd Homiletyczny” 9 (2005), s. 62.

¹² Tamże.

¹³ Por. G. Siwek, *Homilie ... dz. cyt.*, s. 16-17.

¹⁴ Por. J. Twardy, *Aktualizacja Słowa Bożego w kaznodziejstwie*, Przemysł 2009, s. 120-121.

W czasie głoszenia homilii obrzędowych, trzeba zauważyć, że Bóg mówi do człowieka w konkretnym miejscu i czasie, a Jego Słowo może być inspiracją do odkrycia na nowo wiary w osobistym życiu lub powrotu na tę drogę po trudnym kryzysie. Homilia obrzędowa nie może jednak ograniczać się jedynie do przekazu tekstu biblijnego, ale powinna wyjaśniać wydarzenia życia ludzkiego w świetle ponadczasowych treści Objawienia i być wierna pedagogii wiary, która podkreśla, że to Bóg wychodzi naprzeciw człowiekowi i wtedy to On staje się wyzwolicielem z sytuacji beznadziejnych, często związanych z kryzysem przeżywania wiary. Przepowiadanie, które pomaga interpretować sytuacje egzystencjalne w świetle Słowa Bożego, powinno prowadzić do wiary integralnej, która będzie wyrażana w praktykach religijnych oraz życiu zgodnym z Ewangelią¹⁵.

Element egzystencjalny wykorzystywany w czasie homilii obrzędowej spełnia konkretne zadanie, którego celem jest doprowadzenie słuchaczy do postawienia sobie pytań o cel ich obecności w czasie liturgii. Bardzo ważne jest to, aby kaznodzieja, interpretując ludzkie życie w świetle Słowa Bożego, stawiał takie pytania, które zachęcą słuchaczy do ujrzenia swojej egzystencji w wymiarze wiary lub staną się inspiracją do odkrycia daru w swoim życiu. Tego typu dynamika może być okazją do odejścia od rutyny, która grozi nie tylko samemu przepowiadającemu, ale także odbiorcom.

Kaznodzieja, stawiając pytania egzystencjalne, które mają prowadzić do umocnienia osobistej wiary w Kościół Chrystusowy, powinien pamiętać o tym, że sam przekaz prawd wiary rządzi się swoimi regułami. Homilia obrzędowa powinna być tak przygotowana, aby już na samym początku pojawiły się dylematy i pytania, jakie dana prawda wiary wywołuje w życiu słuchaczy. Taki ujęcie, ułatwi obudzenie większego zainteresowania u odbiorców, a także utrzyma ich uwagę przez cały czas trwania homilii. Nie może być zatem ona wykładem na temat prawd wiary. Powinna być raczej takim głosem, które konkretną prawdą wejdzie w życie słuchaczy i rozświetli ich codzienność. Ważną wskazówką jest tutaj soborowa definicja samej homilii, w której z biegiem roku liturgicznego wyklada się na podstawie tekstów świętych tajemnice wiary i zasady życia chrześcijańskiego¹⁶.

Znaczącym elementem w kontekście egzystencjalnego wymiaru homilii jest odkrycie potrzeb tych, do których jest kierowane przesłanie Kościoła.

¹⁵ Por. W. Przychyna, *Homilia pięćdziesiąt lat po Soborze Watykańskim II. Pytania, problemy, Wyzwania*, Kraków 2013, s. 126- 128.

¹⁶ Zob. Tenże, *Jak głosić prawdy wiary*, w: *Prawdy wiary w przepowiadaniu*, red. W. Przychyna, Kraków 2002, s. 17-18; por. KL 52.

Dlatego warto dobrze odczytać kontekst kultury i sytuacji słuchaczy, którzy znaleźli się w konkretnej sytuacji życiowej uczestnicząc w obrzędzie liturgicznym. Sam sposób głoszenia powinien zachęcać słuchaczy do podjęcia ewangelicznych wskazań w kryzysowej sytuacji. Należy dodać, że homilia odzwierciedla wiarę Kościoła, a nie własne przeżycia samego homilisty. Nie bez znaczenia jest fakt, że słuchaczami homilii obrzędowych są ludzie o różnym poziomie wiary. Istotne jest zatem, aby obserwując coraz częstszy kierunek selektywnego podejścia do wiary w Chrystusowy Kościół, pobudzić wśród słuchaczy nadzieję i dodać im otuchy¹⁷.

W homilii obrzędowej głoszonej w czasie różnych ważnych życiowych wydarzeń warto zwrócić uwagę na to, by słuchaczom wskazać drogę do spotkania z Bogiem i dlatego kluczową sprawą jest tutaj uwzględnienie jej chrystocentrycznego wymiaru. Przepowiadanie należy tak poprowadzić, aby w centrum sakramentalnej celebracji było spotkanie ze zbawczym misterium Chrystusa i z Jego żywą obecnością wśród słuchaczy. Głoszenie w tym duchu ma prowadzić do pobudzenia chęci życia w łasce i doprowadzenia do odkrycia żywej wiary¹⁸. Przepowiadanie homilijne powinno być zatem zawsze ukierunkowane na misterium Chrystusa. To Chrystus ma być w centrum całej celebracji liturgicznej, w której kluczową rolę odgrywa sama homilia. Zadaniem homilisty, który głosi Słowo Boże, jest ukazanie słuchaczom, w jaki sposób dokonuje się aktualizacja tego Słowa „tu i teraz”. Ważne jest, aby głoszący homilię, w krótkiej i mocnej formie proklamował lub przywoływał inicjatywę Bożego działania, która stanie się nie tyle głosem nauki o Jezusie Chrystusie, ile raczej będzie prawdziwym zwiastowaniem obecnego Chrystusa¹⁹.

Podjmując zagadnienie dotyczące charakterystycznych elementów homilii obrzędowej, trzeba też jasno przypomnieć, że istnieje wyraźna potrzeba uwzględnienia jej wymiaru eklezjalnego. Uczestnicy liturgii powinni zatem usłyszeć, że nie da się głosić Chrystusa bez Kościoła. Wydaje się zatem, że aktualną sprawą jest tutaj zwrócenie uwagi na potrzebę mistagogicznego głoszenia Chrystusa obecnego w czasie liturgii. Aktualne jest również położenie nacisku na wymiar moralny jako zaproszenie do pójścia

¹⁷ Zob. J. Świędrowski, *Posługa duszpasterza i kaznodziei w kluczu nawrócenia duszpasterskiego i misyjności*, w: „Studia Loviciensia” 23(2021), s. 231-232.

¹⁸ Por. R. Hajduk, *Posłani głosić Dobrą Nowinę. Podstawowy kurs homiletyczny*, Kraków 2007, s.319, por. J. A. Wallace, *Przepowiadanie obrzędowe...* dz.cyt, s. 68.

¹⁹ Por. D. Chrzanowski, *Zrozumieć kerygmat. Treści didaskalijne przepowiadania homilijnego*, w: *Homilia integralna. Studium treści przepowiadania homilijnego*, (red.), M. Dąbrowka, M. Klementowicz Tarnów 2017; por. S. Dyk, *Współczesne przepowiadanie homilijne misteriiów publicznego życia Jezusa*, Lublin 2008, s.292.

za Nim drogą wiary i przyjęcia Jego hierarchii wartości²⁰.

W obliczu kryzysu, który polega na niewłaściwym rozumieniu misji Kościoła, istotne jest stałe podkreślanie, że, pomimo słabości ludzi, nadal jest On Kościołem Chrystusowym. Natomiast koncentrowanie się na Jego obecnej, trudnej sytuacji nie jest dobrym kierunkiem w czasie przepowiadania obrzędowego. Eklezjalny wymiar Kościoła jako ważny element przepowiadania powinien raczej zmierzać w stronę przekazywania słuchaczom liturgii, że Kościół Chrystusowy to nie to samo co chrześcijaństwo i katolicyzm. Warto spróbować uświadomić sobie, że jest On na pierwszym miejscu Matką. Nikt bowiem nie rodzi się sam do wiary i nikt nie nawiązuje indywidualnej więzi z Chrystusem. Nikt też nie udziela sobie sam sakramentów. Wszyscy jesteśmy dziećmi, niezależnie od sprawowanych funkcji i posług czy misji²¹. W takiej sytuacji ważne jest zatem, by homileta w czasie przepowiadania obrzędowego w swoim przekazie ułatwiał słuchaczom rozumienie Kościoła Chrystusowego. Chodzi bowiem o to, aby ich uodpornić na zniekształcone informacje, które pomijają fakt, że jest to święty Kościół grzesznych ludzi i wypaczają Jego obraz.

3. Homilia obrzędowa pokarmem na drodze wiary

Świat regularnie karmi nas różnymi treściami, które bardzo często utrudniają umocnienie wiary w Kościół Chrystusowy. Medialny przekaz w ostatnim czasie jest tak konstruowany, by pokazać, że wiara pogłębiana we wspólnocie Kościoła nie przyczynia się do umocnienia ludzi, którzy przeżywają różne kryzysy życiowe. Zachęca się wręcz, by dokonywać publicznych aktów apostazji, które mają prowadzić do wniosku, że Kościół Chrystusowy nie stanowi żadnej wartości dla współczesnego człowieka.

Mówiąc o homilii obrzędowej, która jest szansą dotarcia do ludzi z orędziem Dobrej Nowiny, warto przytoczyć parafrazę słów św. Augustyna: „karmię Was tym, czym sam żyję”. Zdanie to nie straciło na aktualności także w dzisiejszych czasach, zwłaszcza w kontekście homiletyki. Może być wręcz cenną inspiracją do takiego ukształtowania przepowiadania obrzędowego, aby stało się zaproszeniem do smakowania pokarmu życiodajnego i czerpania sił zarówno dla kaznodziei, jak i dla słuchaczy

²⁰ Por. G. Siwek, *Blaski i cienie współczesnego przepowiadania. Przewodnik dla kaznodziejów i homilistów*, Kraków 2007, s. 36-38.

²¹ Por. H. Seweryniak, *Jak mówić o Kościele dziś*, w: *Prawdy wiary...*, dz.cyt. s. 145.

często okazjonalnie tylko uczestniczących w liturgii.

Umocnienie wiary w słuchaczu jest procesem, który potrzebuje czasu i cierpliwości. Kluczową sprawą, podobnie jak w przypadku homilii niedzielnych, jest zwrócenie uwagi już na samą strukturę kazania. Ważne jest przy tym, aby pojawiło się tutaj zakorzenienie orędzia zbawczego wydobytego z wybranego fragmentu Biblii w doświadczeniu życiowym słuchaczy. Trzeba podjąć trud budowania właściwej płaszczyzny spotkania pomiędzy doświadczeniem wiary obecnym w świadectwie Pisma a doświadczeniem wiary, które jest we współczesnym świecie. Jeśli przyjmujemy zasadę, że centralnym tematem homilii będzie misterium paschalne Chrystusa, to ważne jest uwzględnienie go w odniesieniu do codzienności słuchaczy, aby przepowiadanie nie sprawiało wrażenia głoszenia „ponad głowami” tych, którzy uczestniczą w liturgii²².

Homilia obrzędowa spełni swoje zadanie jako inspiracja do szukania bardziej regularnego a nie tylko okazjonalnego pokarmu na drodze wiary, gdy uwzględnione zostanie także pierwszeństwo indykatywu zbawczego przed imperatywem moralnym. Takie podejście do głoszenia słowa jest dużą pomocą w uniknięciu błędu moralizowania, który zbyt często pojawia się w czasie sprawowania różnych obrzędów takich jak ślub czy też pogrzeb. Tutaj trzeba wyraźnie przypomnieć, że doskonałość moralna jest owocem doskonałości duchowej, a ta jest oparta na działaniu Łaski Bożej. Należy też wyraźnie podkreślić, że indykatyw zbawczy nie tylko wypredka nakazy moralne, ale też uzasadnia możliwość ich wypełnienia²³.

Celem przepowiadania Słowa Bożego nie tylko w czasie niedzielnej liturgii, ale również podczas głoszenia obrzędowego jest zbawienie, do którego dochodzi się przez nawrócenie i wiarę we wspólnocie Kościoła. Homilia, która prowadzi do umocnienia wiary lub odkrycia jej na nowo, może stać się dobrym początkiem do osobistego nawrócenia i wyboru Jezusa, który jest obecny w Kościele. Istotne jest przypomnienie, że głoszenie Dobrej Nowiny może prowadzić nie tylko do rozwoju posiadanej wiary, ale także odzyskania jej wśród tych, którzy ją zagubili. Kościół bowiem nie opuszcza tych, którzy wiarę przyjęli, ale stara się ją także pogłębić, umacniać i ożywiać czyniąc ją coraz bardziej doskonałą²⁴.

²² Por. S. Płusa, *Homilia- regularny pokarm wiary*, w: *Jak przepowiadać dziś. Głoszenie Słowa Bożego w służbie chrześcijańskiej wiary*, (red.), W. Czupryński, S. Dyk, Olsztyn 2014, s. 43-44.

²³ Por. S. Dyk, *Model przepowiadania homilijnego*, w: „Przegląd homiletyczny” 7(2000), s.145-147.

²⁴ Por. L. Szewczyk, *Osobowe spotkanie z Chrystusem w homilii*, w: *Jak przepowiadać dziś*,,, dz.cyt, s.50.

W czasie przepowiadania obrzędowego, należy także zwrócić uwagę na to, aby sama homilia mogła doprowadzić do osobistego spotkania z Chrystusem i odkrycia Go w Kościele na drodze wiary. Celem przepowiadania homilijnego jest zatem ukazanie obecności i działania Jezusa, także w samej liturgii i doprowadzenie do zjednoczenia z Nim. Wiara jest bowiem osobowym przyłgnięciem do Boga i jako taka, stanowi podstawowy cel przepowiadania Słowa Bożego. Takie spotkanie z Chrystusem jest możliwe w czasie liturgii czyli również w homilii jako jej integralnej części²⁵.

Warto spróbować, w taki sposób pokazywać słuchaczom drogę wiary, aby stała się ona odpowiedzią na uprzedzające działanie Boga. Wiara ma polegać nie tyle na przyjęciu określonych prawd, ile raczej na bezgranicznym przyłgnięciu do Boga całym swoim życiem²⁶. Dobre przygotowanie i wygłoszenie homilii obrzędowej może zatem przyczynić się do wzbudzenia tęsknoty za pogłębieniem wiary w Chrystusowy Kościół. Może być też początkiem drogi do częstszego odkrywania relacji z Chrystusem nie tylko okazjonalnie, ale również w czasie niedzielnej Eucharystii. W takich momentach homilia będzie regularnym pokarmem na drodze wiary, który umocni ludzi przeżywających różne kryzysy.

Zakończenie

Kościół, zarówno dzisiejszy, jak i wczorajszy czy też jutrzejszy, jest sakramentem Jezusa Chrystusa. Dla wielu jednak ludzi jawi się On jedynie jako struktura czysto ludzka służąca społeczeństwu. Wielu ludzi nie umie dostrzegać w Nim niczego, oprócz jego ludzkich zasług: jest poważany tylko wtedy, gdy rozwija środki służące jakiemuś celowi doczesnemu tj. np. przynoszenie ulgi w nędzy. Jest doceniany za zaangażowanie na rzecz pokoju, sprawiedliwości i braterstwa między narodami(..). Jediną Jego misją jest uobecnianie ludziom Jezusa Chrystusa, którego ma On głosić i pokazywać oraz dawać. Kościół nie może uchylić się od tego posłannictwa. Jest teraz i zawsze będzie Kościołem Chrystusa(..) Sam Kościół jest niczym, jeśli nie stanowi sakramentu, skutecznego znaku Chrystusa²⁷.

W kontekście tych słów, zapisanych ostatnio przed jednym z kardynałów, można znaleźć zachętę do szukania sposobów docierania do wiernych, którzy

²⁵ Tamże, s. 56-57.

²⁶ Por. Z. Zaremski, *Świadectwo życia wiary. Refleksja teologicznopastoralna*, w: „Ateneum Kapłańskie” 179(2022), z 3 (682), s. 521.

²⁷ Por. R. Sarah, *Na wieczność. Rozważania nad obliczem kapłaństwa*, Warszawa 2022, s. 23-25.

chcą pogłębienia wiary w Kościół Chrystusowy lub szukają dróg powrotu do Niego w obliczu osobistego kryzysu, spowodowanego różnymi okolicznościami życia. Wydaje się, że jedną z przestrzeni, która może być pomocą w odkryciu osobistej wiary, jest głoszenie i słuchanie homilii w ramach liturgii obrzędowej.

Przedstawiona refleksja, jest próbą zainspirowania zarówno głoszących, jak i słuchających homilii obrzędowych do odkrycia ich znaczenia w ramach przepowiadania podczas celebracji liturgicznych także poza niedzielną Eucharystią. Warto przypomnieć, że uczestnikami liturgii obrzędowych jest grupa osób, które często okazjonalnie przychodzi do Kościoła i to raczej z obowiązku, pod presją tradycji, dlatego ten rodzaj przepowiadania jest dobrym *antidotum* na kryzys, który często jest ich udziałem.

W tytule artykułu pojawia się nietypowe słowo *antidotum*, które wywołuje różne skojarzenia. Tego rodzaju termin nabierze właściwego znaczenia i mocy, gdy będzie rozumiany jako jeden ze środków zaradczych w kryzysowej sytuacji. Trzeba też zauważyć, że homilia obrzędowa może być właściwym pokarmem na drodze wiary, jeśli spełni ona konkretne kryteria zwracając uwagę na kontekst i okoliczności głoszenia. Nie może ona jednak skupiać się na wyjaśnianiu prawd wiary, gdyż wówczas stanie się jedynie przekazem wiedzy i nie osiągnie swojego zamierzonego celu wynikającego z jej definicji jako ważnej jednostki przepowiadania.

Mając świadomość takiej sytuacji, należy wyraźnie podkreślić, że osiągnięcie zamierzonego celu jest możliwe dopiero wtedy, gdy jeśli homilia spełni określone wymogi. Trzeba podkreślić, że kazania te z racji uczestników celebracji liturgicznej wymagają starannego przygotowania z uwzględnieniem jednocześnie roli głoszącego, jak i obecności samych słuchaczy. Homiliści stają bowiem przed trudnym zadaniem głoszenia Dobrej Nowiny w specyficznych okolicznościach życiowych. Bardzo często cele i pragnienia głoszących słowo nie spotkają się ze zrozumieniem i oczekiwaniami słuchaczy, którzy mają obraz Kościoła idealnego lub takiego, który nie odpowiada na wyzwania współczesnych czasów, bo przeżywa kryzys.

Podobnie jak w przypadku homilii niedzielnych, ale także w sytuacjach okolicznościowych homilia powinna zawierać głębokie prawdy biblijno-teologiczne, aktualizowane w kontekście liturgicznym, egzystencjalnym i eklezjalnym. Dobrze jest, aby taka homilia zawierała jedną myśl, jedno uczucie i jeden obraz a także była oparta na jednym temacie²⁸. Staranne przygotowanie homilii, która będzie się odznaczała przejrzystą budową

²⁸ Zob. J. Twardy, *Proces przygotowania homilii*, w: „Roczniki Teologiczne” 61(2014), z. 12, s. 83.

i interesującą treścią, jest szansą na pobudzenie wiernych do słuchania, aby uczestnicy liturgii mogli z niej skorzystać w codziennym życiu²⁹.

We współczesnej literaturze kaznodziejskiej, zauważyć można, pewien niedosyt opracowań dotyczących przepowiadania obrzędowego. Pojawia się zatem potrzeba pogłębionej refleksji na ten temat i szerszej analizy roli homilii obrzędowej, która może odegrać bardzo ważną rolę w dzisiejszych czasach kryzysu wiary w Chrystusowy Kościół. Trzeba jasno podkreślić, że jedyną misją Kościoła jest uobecnianie ludziom Jezusa Chrystusa, a homilia obrzędowa może spełnić ważną rolę w odkryciu tego, że Jezus jest i będzie z nami aż do skończenia świata.

Streszczenie

Czasy, które ostatnio przeżywamy, pokazują kryzys wiary w Kościół Chrystusowy. Pojawiają się liczne głosy, które próbują oceniać Kościół jedynie w kategoriach instytucji, a nie wspólnoty wiary z Chrystusem jako Jego założycielem. Poszukiwanie sposobów dotarcia z Dobrą Nowiną związane jest bezpośrednio ze zjawiskiem sekularyzacji wśród wiernych czy też z ich kryzysem wiary, ale dotyczy również tej grupy, która pragnie umocnienia relacji z Chrystusem. Zanikająca potrzeba systematycznego uczestniczenia w niedzielnej Eucharystii powinna zainspirować kaznodziejów do tego, by pozyskać na nowo wiernych pojawiających się w kościele okazjonalnie (ślub, pogrzeb, chrzest). Dlatego homilia obrzędowa, dobrze przygotowana i wygłoszona z zaangażowaniem, może pomóc słuchaczom wejść na drogę poszukiwania wiary. Powinna być również formą interpretacji ludzkiego doświadczenia w świetle Słowa Bożego.

Homilia obrzędowa może stać się antidotum na obecny kryzys wiary w Kościół Chrystusowy i zarazem może być właściwym pokarmem na drodze wiary, jeśli spełni konkretne wymagania. Istnieje potrzeba, aby tego rodzaju przepowiadanie uwzględniało konkretny kontekst głoszenia i okoliczności. Treść, forma homilii i postawa głoszącego Słowo Boże, powinny być zaproszeniem do pogłębienia wiary w Chrystusowy Kościół.

Słowa kluczowe: *homilia obrzędowa, wiara, Kościół, kryzys.*

²⁹ Por. J. Wiśniewski, *Homilia w teorii i praktyce Benedykta XVI*, Kraków 2022, s. 97.

The Homily at Ceremonies: A Useful Antidote for the Crisis of Faith in the Church of Christ

Summary

The distinct feature of our time is a crisis of belief in the Holy Catholic Church. There are numerous voices that try to assess and judge the Church merely as an institution and not a community of faith with Jesus Christ as its Founder. The search for ways to reach out to people with the Good News is directly related to the phenomenon of secularization among the faithful or the crisis of their faith, yet it also applies to that other group of people who actually want to strengthen their relationship with Christ.

The disappearing need for systematic participation in the Sunday Eucharist should inspire preachers to try to win back those faithful who appear in church just occasionally (a wedding, funeral, baptism). Therefore the homily at such ceremonies, one which is well-prepared and delivered with the preacher's profound commitment, can help the listeners to enter or re-enter the path of faith or searching for the faith. It should also be a form of interpreting of the human experience in the light of God's Word.

The homily delivered during various religious ceremonies can therefore become an antidote to the current crisis of trust for the Church. At the same time it can nourish the faith as experienced individually when it meets appropriate requirements. There is a need for this kind of preaching to take into account the specific context of preaching and its circumstances. The content, the form of the homily and the attitude of the preacher of the Word of God should be an invitation to deepen their faith in Christ.

Keywords: *ritual homily, faith, Church, crisis,*

Bibliografia

Araszczyk S., *Miejsce liturgii w obszarach nowej ewangelizacji na podstawie adhortacji „Evangelii gaudium”*, w: „Teologiczne Studia Siedleckie” 12(2015), s. 294-295.

Biel R., *W poszukiwaniu kształtu nowej ewangelizacji*, w: „Roczniki Teologiczne” 61, 6(2014), s.62.

Chrzanowski D., *Zrozumieć kerygmat. Treści didaskaliczne przepowiadania homilijnego*, w: *Homilia integralna. Studium treści przepowiadania homilijne-*

go, (red.), M. Dąbrówka, M. Klementowicz, Tarnów 2017, s. 100-101.

Czaja A, Musioł M, *Tematyka i cele programu duszpasterskiego „Wierzę w Kościół Chrystusowy” na rok 2022/23* (red). R. Chromy, M. Musioł, K. Piechaczek, Katowice 2022, s. 13.

Dyk S., *Model przepowiadania homilijnego*, w: „Przegląd homiletyczny” 7(2000), s.145-147.

Dyk S., *Współczesne przepowiadanie homilijne misterii publicznego życia Jezusa*, Lublin 2008, s.292.

Dyk S., *Wprowadzenie*, w: *Zeszyt homiletyczny. Program duszpasterski Kościoła katolickiego w Polsce na rok 2022/2023. Wierzę w Kościół Chrystusowy*, (red). R. Chromy, M. Musioł, K. Piechaczek, Katowice 2022, s. 8.

Głoszenie Słowa Bożego w służbie chrześcijańskiej wiary, Olsztyn 2014, s.50.

Hajduk R., *Posłani głosić Dobrą Nowinę. Podstawowy kurs homiletyczny*, Kraków 2007, s.319.

Nowicki W., *Wierzę w Chrystusowy Kościół*, w: „Biblioteka Kaznodziej-ska” 6 (2022), s. 4-5.

Obrzędy chrztu dzieci dostosowane do zwyczajów diecezji polskich, Katowice 1987, s. 24. *Obrzędy sakramentu małżeństwa dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice 2007, s.17.

Obrzędy pogrzebu dostosowane do zwyczajów diecezji polskich, Katowice 1991, s. 25.

Płusa S., *Homilia- regularny pokarm wiary*, w: *Jak przepowiadać dziś. Głoszenie Słowa Bożego w służbie chrześcijańskiej wiary*, (red.) W. Czupryński, S. Dyk, Olsztyn 2014, s. 43-44.

Przyczyna W., *Homilia pięćdziesiąt lat po Soborze Watykańskim II. Pytania, problemy, Wyzwania*, Kraków 2013, s. 126- 128.

Przyczyna W., *Jak głosić prawdy wiary*, w : *Prawdy wiary w przepowiadaniu*, (red.) W. Przyczyna, Kraków 2002, s. 17-18

Sarah R., *Na wieczność. Rozważania nad obliczem kapłaństwa*, Warszawa 2022, s. 23-25.

Seweryniak H., *Jak mówić o Kościele dziś*, w: *Prawdy wiary w przepowiadaniu*, (red.) W. Przyczyna, Kraków 2002, s. 145.

Siwek G., *Blaski i cienie współczesnego przepowiadania. Przewodnik dla kaznodziejów i homilistów*, Kraków 2007, s. 36-38.

Siwek G., *Homilie obrzędowe*, Kraków 1997, s. 6.

Śwędrowski J., *Posługa duszpasterza i kaznodziei w kluczu nawrócenia duszpasterskiego i misyjności*, w: „Studia Loviciensia” 23(2021), s. 231-232.

Szewczyk L., *Osobowe spotkanie z Chrystusem w homilii*, w: *Jak przepo-*

wiadać dziś. Głoszenie Słowa Bożego w służbie chrześcijańskiej wiary, (red), W. Cypriński, S. Dyk, Olsztyn 2014, s.50.

Szewczyk L, *Głoszenie słowa Bożego w środowisku z sekularyzowanym*, Katowice 2019, s. 156.

Twardy J., *Aktualizacja Słowa Bożego w kaznodziejstwie*, Przemyśl 2009, s. 120-121.

Twardy J., *Proces przygotowania homilii*, w: „Roczniki Teologiczne” 61(2014), z. 12, s.83.

Wallace J. A ., *Przepowiadanie obrzędowe*, w: „Przegląd Homiletyczny” 9 (2005), s. 62.

Wiśniewski J., *Homilia w teorii i praktyce Benedykta XVI*, Kraków 2022, s. 97.

Zaremski Z., *Świadectwo życia wiary. Refleksja teologiczno -pastoralna*, w: „Ateneum Kapłańskie” 179 (2022), z.3 (682), s. 521.